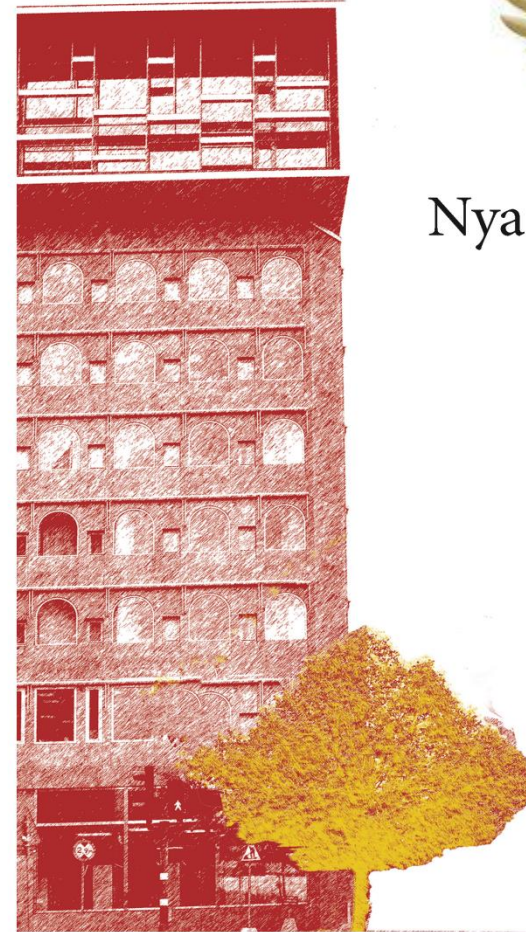

Nya ESO 10 år

Expertgruppen för Studier i Offentlig ekonomi (ESO)

ESO breddar och fördjupar underlaget för samhällsekonomiska och finanspolitiska avgöranden. Genom oberoende studier bidrar ESO till samhällsdebatten och blir en brygga mellan forskning och politik. ESO är en kommitté under Finansdepartementet.

Läs mer på www.eso.expertgrupp.se

Kontakt: fi.eso.kontakt@regeringskansliet.se

 Expertgruppen för
Studier i Offentlig ekonomi

 Regeringskansliet
Finansdepartementet

Innehåll

Arbetsmarknad	4
Bostadsmarknad	6
Hälsa-, sjukvård och äldreomsorg	7
Integration/Migration	10
Kommuner/Kommunal ekonomi	11
Miljö, energi, naturresurser	14
Nattväktarstaten	15
Näringsliv/regleringar	17
Pensionssystem	20
Produktivitet	21
Sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen	22
Skatter	23
Transporter	26
Utbildning och forskning	27
Övrigt	32
Seminarier som inte byggt på en rapport	35

ESO-rapporter 2009–2017

Här presenteras i korta sammandrag ESO:s rapporter sedan återstarten 2007. Rapporterna går att ladda ned från ESO:s hemsida eso.expertgrupp.se. Önskar du ett tryckt exemplar, kontakta ESO-kansliet. I de flesta fall har också ett seminarium arrangerats, vilket går att ta del av i efterhand.

I sammanställningen har ESO-rapporterna sorterats in under följande policyområden:

- Arbetsmarknad
- Bostadsmarknad
- Hälsa-, sjukvård och äldreomsorg
- Integration/Migration
- Kommuner/Kommunal ekonomi
- Miljö, energi, naturresurser
- Nattväktarstaten
- Näringsliv/regleringar
- Pensionssystem
- Produktivitet
- Sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen
- Skatter
- Transporter
- Utbildning och forskning
- Övrigt

Vid några tillfällen har ESO anordnat seminarier utan att de byggts på ESO-rapporter. Dessa seminarier presenteras kort avslutningsvis.

För information angående de projekt som pågår just nu, se ESO:s hemsida under fliken "Pågående projekt".

Arbetsmarknad

Familjepolitik för alla? En ESO-rapport om föräldrapenning och jämställdhet (2015:5)

Författare: Ann-Zofie Duvander, Tommy Ferrarini och Mats Johansson

I denna rapport studeras frågan om en mer jämställd fördelning av föräldrapenningen kan kopplas till ökad jämställdhet i betalt och obetalt arbete. Sedan föräldraförsäkringen infördes har betydande förändringar i dess utformning genomförts. Många gånger har ett mer jämställt uttag av föräldraledighet mellan kvinnor och män varit ett uttalat mål med förändringarna. Trots detta kvarstår stora olikheter. Dessa lyfts ofta fram som en förklaring till könsskillnader i bland annat arbetsutbud och inkomstutveckling. Resultaten i rapporten tillsammans med tidigare forskning pekar mot att ökad jämställdhet i föräldraledighetsuttag kan bidra till jämställdhet inom andra områden. I rapporten framhålls att det finns ett samband mellan hur föräldraledighet och obetalt arbete delas, men sambandet är olika starkt inom olika områden och även andra faktorer har relevans för den fortsatta uppdelningen av arbetet i hemmet.

En förlorad generation? En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden (2015:3)

Författare: Mattias Engdahl och Anders Forslund

I rapporten studerar forskarna Mattias Engdahl och Anders Forslund ungdomars väg till arbete. Trots att de flesta ungdomars väg in i arbetslivet är relativt problemfri har den svenska ungdomsarbetslösheten ökat sedan 1990-talet. Arbetslösheten är inte jämnt fördelad utan är ett väsentligt större problem i vissa grupper: unga med funktionsnedsättningar som medför nedsatt arbetsförmåga, unga med utländsk bakgrund och unga utan fullständiga gymnasiebetyg. Utvecklingen är oroväckande och många politiska åtgärder har riktats mot att minska ungdomsarbetslösheten. Några frågeställningar som adresseras i rapporten är om arbetslöshet är ett bra mått på ungdomars arbetsmarknadsrelaterade problem, vilka ungdomar som har störst problem samt om traditionella instegsjobb för unga är på väg att försvinna. I rapporten förordas färre generella åtgärder och fler satsningar som fokuserar på grupperna med störst svårigheter.

Sysselsättning för invandrare – en ESO-rapport om arbetsmarknadsintegration (2011:5)

Författare: Åsa Olli Segendorf och Tommi Teljusuo

Sysselsättningen bland utrikes födda är lägre än bland inrikes födda. Sysselsättningsgraden varierar också mellan olika grupper av invandrare – t.ex. är flyktingar och deras anhöriga arbetslösa i högre grad än andra utrikes födda. I rapporten analyseras den kunskap som finns och den politik som förs för att förbättra invandrarnas situation på arbetsmarknaden. Politiken granskas ur ett helhetsperspektiv som beaktar både de generella åtgärder som alla kan ta del av och de riktade insatser som genomförs enbart för invandrare. Författarnas huvudsakliga slutsats är att dagens integrationspolitik är väl förankrad i aktuell forskning, utvärderingar och internationella erfarenheter. Trots det så finns ett stort utrymme för förbättringar.

Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbudet (2011:4)

Författare: Gabriella Sjögren Lindquist och Eskil Wadensjö

Nio av tio anställda på den svenska arbetsmarknaden omfattas av kollektivavtal. Förutom de kollektivavtalade försäkringarna finns också en stor och snabbt växande flora av privata försäkringar, utformade antingen som gruppförsäkringar eller individuella försäkringar. Författarna diskuterar omfattningen och utformningen av de kompletterande försäkringarna och vilka effekter de kan ha på arbetsutbudet. I rapporten redovisas den mest utförliga kartläggning av de kompletterande försäkringarna på den svenska arbetsmarknaden som genomförts hittills. Författarna undersöker också i två olika fall om det går att påvisa något samband mellan ersättningsnivåer och frånvaroperioder.

Bostadsmarknad

Bygg mer för fler! En ESO-rapport om staten, kommunerna och bostadsbyggandet (2017:2)

Författare: Thomas Kalbro och Hans Lind

Rapporten diskuterar vad som kan göras – och av vem – för att öka bostadsbyggandet. Särskilt fokus ligger på statens och kommunernas roll när det gäller att underlätta för hushåll med låga inkomster att hitta en bostad. För även om bostadsbyggandet ökat på senare år, så ökar befolkningen ännu snabbare, bopriserna skjuter i höjden och köerna till hyreslägenheter växer. Situationen på bostadsmarknaden är särskilt besvärlig för hushåll med inkomster under snittet, i synnerhet de som är nyinflyttade i en region. Rapporten mynnar ut i sex huvudförslag för att förbättra bostadsbyggandet. Bland annat föreslås att staten ställer hårdare krav på kommunerna när det gäller att planera bostäder för alla grupper i samhället. Men författarna menar också att kommunerna bör få ökade befogenheter, till exempel när det gäller att styra vilka typer av bostäder som får byggas inom ett visst område.

Boende med konsekvens – en ESO-rapport om etnisk bostadssegregation och arbetsmarknad (2016:1)

Författare: Lina Aldén och Mats Hammarstedt

I rapporten analyseras bostadssegregationens utveckling och betydelse under det senaste decenniet. Bostad och arbete är centrala delar av en väl fungerande integrationspolitik. Eftersom etnisk bostadssegregation samvarierar med etableringen på arbetsmarknaden behövs åtgärder både på bostads- och arbetsmarknaden. Det finns också en koppling till arbetsinkomsten, individer bosatta i områden med många utrikesfödda har sällan höga inkomster och individer med riktigt höga inkomster har få utrikesfödda grannar. Rapporten behandlar även frågan om demografiska och socioekonomiska faktorer förklarar boendesegregationen. Författarna lyfter fram särskilt viktiga insatser som förbättrar chanserna till egen försörjning. Med arbete och tryggad inkomst ökar möjligheterna för individerna att själva välja boende. Integrationen kan också förbättras genom att det byggs bostäder med olika upplåtelseformer i samma område.

Bäste herren på täppan? En ESO-rapport om bostadsbyggande och markanvisningar (2013:1)

Författare: Carl Caesar, Thomas Kalbro och Hans Lind

I rapporten presenteras förslag för att förbättra kommunernas marköverlåtelser – s.k. markanvisningar – till byggherrarna. Stora delar av den mark som kan användas för bostadsbebyggelse ägs av kommunerna. Hur kommunerna hanterar sina markområden är därför en central bostadspolitisk fråga. Författarnas centrala slutsats är att beslutsprocesserna i många kommuner måste bli tydligare och öppnare. Besluten måste motiveras bättre och kopplas till etablerade och kända principer för de system som används. Författarna ifrågasätter också lämpligheten i att anvisa mark via kommunala bolag eftersom det ofta medför starkt begränsade möjligheter till offentlighet och insyn.

Hälso-, sjukvård och äldreomsorg

Institutionsvård, incitament och information – en ESO-rapport om placering av ungdomar med sociala problem (2014:8)

Författare: Erik Lindqvist

Syftet med rapporten är att diskutera förutsättningarna för att skriva och genomdriva kontrakt mellan kommunernas socialtjänst och hem för vård eller boende (HVB). Under de senaste decennierna har andelen offentligt finansierade välfärdstjänster som utförs i privat regi ökat markant. Forskningen talar för privatisering och konkurrensutsättning av enklare tjänster, men manar till större försiktighet vid mer komplexa tjänster, t.ex. avancerad vård. Vad kan då göras konkret för att institutionsvården ska fungera bättre? I rapporten lyfter författaren fram behovet av att skapa ett heltäckande register för dygnsvården. Ett sådant register kan bland annat användas för att bättre mäta kvaliteten hos olika HVB, övervaka utvecklingen avseende vårdtider, och i förlängningen bidra till utvecklingen mot en mer evidensbaserad socialtjänst.

Konkurrens, kontrakt och kvalitet – hälso- och sjukvård i privat regi (2014:5)

Författare: Fredrik Andersson, Nils Janlöv och Clas Rehnberg

Rapporten analyserar hur de institutionella faktorerna påverkar förutsättningarna för effektiv medverkan från privata aktörer i hälso- och sjukvården. Under de senaste decennierna har andelen offentligt finansierade välfärdstjänster som utförs i privat regi ökat markant. Forskningen talar för privatisering och konkurrensutsättning av enklare tjänster, men manar till större försiktighet vid mer komplexa tjänster, t.ex. avancerad vård. I rapporten förs även en djupare diskussion om hur förutsättningarna för effektiv kontroll av privata utförare kan stärkas.

Goda år på ålderns höst? En ESO-rapport om konkurrens i äldreomsorgen (2014:1)

Författare: Mats Bergman och Henrik Jordahl

Under de senaste decennierna har det blivit möjligt att driva äldreomsorg i privat regi. Förespråkarna för denna utveckling pekar på valfrihet och ökad effektivitet. Kritikerna talar om vanvård och menar att äldreomsorg inte lämpar sig för marknadslösningar. I rapporten analyserar forskarna förutsättningarna för att nå god kvalitet och effektivt resursutnyttjande vid marknadsliknande lösningar i äldreomsorgen.

Vägval i vården – en ESO-rapport om skillnader och likheter i Norden (2011:7)

Författare: Tor Iversen

Rapporten analyserar den nordiska hälso- och sjukvården för att identifiera problem och peka på förbättringsmöjligheter. Centrala problem som tas upp är vårdens offentliga finansiering, sjukvårdens ransonering, regleringen av patientströmmar mellan primär- och specialistvård och samordningen av olika vårdformer för patienter med kroniska sjukdomar.

Kalorier kostar – en ESO-rapport om vikten av vikt (2011:3)

Författare: Dan Andersson och Anna Fransson

Rapporten behandlar både orsakerna till och konsekvenserna av viktökningen för personer och samhället, och de utmaningarna som följer för samhället. Omkring dubbelt så många 10-åringar har hög vikt i dag jämfört med i mitten av 1980-talet, något som innebär att vuxna startar sin "viktkarriär" på en högre viktnivå. Denna utveckling är inte utan konsekvenser. Tydligast drabbas naturligtvis de överviktiga, i värsta fall genom för tidig död. Den ökande vikten är i dag ett påtagligt folkhälso-problem. Konsekvenserna är också kännbara för samhället i stort, bl.a. genom kostnader för produktionsbortfall och vård.

Kåren och köerna – en ESO-rapport om den medicinska professionens roll i styrningen av svensk hälso- och sjukvård (2010:9)

Författare: Ulrika Winblad och Caroline Andersson

Studien har fokuserat på hur läkarna, i det här fallet Sveriges ortopedier, reagerar på de politiska ambitionerna att korta köerna i vården genom fastställda tidsgränser i en nationell vårdgaranti. Författarna menar att läkarnas arbetsförhållanden och kliniska autonomi påverkas av vårdgarantin. I rapporten lyfts det fram att en majoritet av läkarna anser att vårdgarantin innebär att de tvingas göra felaktiga medicinska prioriteringar. Framför allt menar de att yngre, välutbildade och mindre sjuka patienter prioriteras framför svårt sjuka äldre och kroniskt sjuka patienter. Något som, om detta stämmer, strider mot hälso- och sjukvårdens portalparagraf om vård efter behov.

Värden i vården – en ESO-rapport om målbaserad ersättning i hälso- och sjukvården (2010:7)

Författare: Anders Anell

Rapporten innehåller en genomgång av forskningsresultat och praktiska erfarenheter av mål-baserade ersättningssystem inom hälso- och sjukvården, dvs. ersättning baserad på graden av måluppfyllelse i verksamheterna. De internationella erfarenheterna kommer främst från Storbritannien och USA. En målbaserad

ersättning används dock även av flera landsting i Sverige, som komplement till den fasta ersättningen. Författaren finner att styrmodellen hittills gett förhållandevis blygsamma kvalitetsvinster inom hälso- och sjukvården. Detta kan dock till viss del bero på att effekterna är svåra att mäta och att systemen ännu inte är så omfattande.

Integration/Migration

Boende med konsekvens – en ESO-rapport om etnisk bostadssegregation och arbetsmarknad (2016:1)

Presenteras under kategorin *Bostadsmarknad*.

Sysselsättning för invandrare – en ESO-rapport om arbetsmarknadsintegration (2011:5)

Presenteras under kategorin *Arbetsmarknad*.

Invandringen och de offentliga finanserna (2009:3)

Författare: Jan Ekberg

I rapporten diskuterar författaren de ekonomiska konsekvenserna av invandring med fokus på betydelsen för de offentliga finanserna. Författaren presenterar beräkningar av dessa effekter och sammanfattar tidigare forskningsresultat på området. Av rapporten framgår bl.a. att invandring kan förbättra de offentliga finanserna eftersom andelen i arbetsför ålder bland invandrarna i allmänhet är hög. Vilken betydelse invandringen har för de offentliga finanserna är i hög grad en fråga om hur väl integrationen på arbetsmarknaden fungerar. Författaren menar även att det inte finns starka offentlig-finansiella argument för eller emot framtida invandring.

Kommuner/kommunal ekonomi

Mer än tur i struktur – en ESO-rapport om kommunal effektivitet (2016:6)

Författare: Magnus Arnek, Tore Melin och Anders Norrlid

Rapporten granskar den kommunala effektiviteten i grund- och gymnasieskola och äldreomsorg. Sveriges kommuner har olika förutsättningar för att tillhandahålla skola, vård och omsorg till sina medborgare. Därför är det inte konstigt att kommuner har olika kostnader för att leverera en och samma välfärdstjänst. Men olika förutsättningar kan inte förklara hela skillnaden i kommuners effektivitet. I rapporten förs en djupare diskussion kring vilka skillnader som kvarstår efter justering för kommunspecifika förutsättningar. Rapporten besvarar även frågan om kommuner kan bli effektivare genom att jämföra sig med andra.

Maktutövning under lagarna? En ESO-rapport om trotsiga kommuner (2015:2)

Författare: Olle Lundin

I rapporten diskuteras varför kommunalt trots förekommer och vad som kan göras för att stävja det. Den kommunala självstyrelsen innebär en stor frihet för kommuner. Friheten är dock inte oinskränkt och ibland uppstår konflikter mellan lokala intressen och vad som är tillåtet. Lagtrots innebär att en kommun mer eller mindre avsiktligt ignorerar gällande lagar och vidtar åtgärder, fattar beslut eller bedriver verksamhet i strid med gällande rätt. I den allmänna diskussionen har företeelsen hamnat lite i skymundan. Lagstiftaren har inte heller förmått hantera problemet. Tidigare utredningar, som föreslagit både kommunalbot och sanktioner riktade mot enskilda förtroendevalda, har i princip inte lett till någonting. Problemet har ofta uppfattats som alltför komplicerat och förslagen har bemötts med argumentet att åtgärderna är intrång i den kommunala självstyrelsen. I rapporten besvaras frågan varför kommunalt trots över huvud taget existerar.

Med nya mått mätt – en ESO-rapport om indikationer på produktivitetens utveckling i offentlig sektor (2014:7)

Författare: Magnus Arnek

Effektiviteten i den offentliga sektorn har länge varit föremål för diskussion. Att mäta produktivitet i sektorn är svårt. Magnus Arnek diskuterar i rapporten hur produktivitetens utveckling kan följas med hjälp av indikatorer. En indikatorbaserad modell för Sverige presenteras och tillämpas på ett relativt omfattande datamaterial som finns tillgängligt inom kommunsektorn. Författarens generella slutsats är att metoden är lovande. Inom ett flertal områden måste dock dataunderlaget förbättras. I takt med att datatillgången utökas förbättras metodens användbarhet. Den kan därför bli ett värdefullt komplement till andra metoder.

Goda år på ålderns höst? En ESO-rapport om konkurrens i äldreomsorgen (2014:1)

Presenteras under kategorin *Hälsa-, sjukvård och äldreomsorg*.

Allmän nytta eller egen vinning? En ESO-rapport om korruption på svenska (2013:2)

Författare: Andreas Bergh, Gissur Ó Erlingsson, Mats Sjölin och Richard Öhrvall

Sverige är inte befriat från korruption och svenskarna upplever i högre utsträckning än medborgarna i andra nordiska länder att den offentliga sektorn är korruperad. Det är ett problem som måste tas på allvar. Många kommunala verksamheter är särskilt sårbara för korruption och det finns tydliga brister i granskningen av kommunernas ekonomi. I rapporten presenteras ett antal konkreta åtgärder för att minska korruptionsproblemen, bl.a. att det ska införas ett system med årliga externa granskningar av ett antal slumpvis utvalda kommuner. Medborgare som misstänker oegentligheter ska kunna begära extern granskning av den egna kommunen och medborgare som avslöjar korruption ska kunna belönas.

Revisionen reviderad – en rapport om en kommunal angelägenhet (2010:6)

Författare: Olle Lundin

I rapporten analyseras den kommunala revisionens centrala funktion i granskningen av kommunernas verksamheter. Författaren pekar på ett antal omständigheter som försvårar revisionens funktion och ansvarsutkrävandet i kommunerna: systemet med förtroendevalda revisorer innebär att ansvaret för granskningen vilar på partipolitisk grund, det saknas andra granskningar utförda under annat huvudmannaskap. Ledamöterna i kommunfullmäktige har ofta uppdrag i de förvaltande nämnderna, vilket i praktiken innebär att de förväntas utkräva ansvar av sig själva. Författarens analys utmynnar i ett antal förslag till åtgärder för att förbättra kontrollen och ansvarsutkrävandet på lokal nivå.

Statliga bidrag till kommunerna – i princip och praktik (2010:5)

Författare: Matz Dahlberg och Jørn Rattsø

Det kommunala självstyret i Sverige är mycket långtgående. Samtidigt ges omfattande statliga bidrag för att uppnå nationella mål om likvärdiga kommunala tjänster i hela landet. I rapporten diskuterar författarna effekter på kommunalt beslutsfattande av olika typer av statsbidrag. Författarna konstaterar bl.a. att statsbidrag bör fördelas efter fasta kriterier, riktade statsbidrag för speciella ändamål bör endast användas för att kommunerna fullt ut ska beakta nationella effekter vid kommunala satsningar, samt att generella statsbidrag kan användas för att stabilisera det kommunala tjänsteutbudet genom konjunkturerna. Det vetenskapliga underlaget för konjunkturpassade statsbidrag är dock fortfarande svagt.

Miljö, energi och naturresurser

Grön tillväxt under lupp – en ESO-rapport om ett begrepp i tiden (2016:5)

Författare: Per Kågeson

I rapporten granskar forskaren Per Kågeson begreppet "grön tillväxt". Grön tillväxt är ett begrepp som introducerats jämte begrepp som hållbar utveckling och grön ekonomi, för att visa att ekonomisk tillväxt kan förenas med god miljö. Begreppet har flera definitioner men det finns ingen samsyn om vad begreppet egentligen betyder. Rapporten försöker besvara frågan vad begreppet egentligen innebär och vad som är skillnaden mellan grön tillväxt och liknande begrepp, som t.ex. grön ekonomi och hållbar utveckling. I rapporten konstateras att begreppet inte är särskilt användbart i det svenska arbetet mot de nationella miljö kvalitetsmålen. Däremot har begreppet andra förtjänster, eftersom det betonar kopplingen mellan miljö och ekonomi. En slutsats i rapporten är att det är centralt att åtgärder och styrmedel i miljöpolitiken är kostnadseffektiva.

Offentlig upphandling eller gröna nedköp? En ESO-rapport om miljöpolitiska ambitioner (2013:10)

Författare: Sofia Lundberg och Per-Olov Marklund

I rapporten analyseras förutsättningarna för att offentlig upphandling ska fungera som ett mål- och kostnadseffektivt miljöpolitiskt styrmedel. Myndigheterna ställer allt oftare miljökrav i sina offentliga upphandlingar. Den offentliga sektorns köpkraft förväntas påverka produktionen och konsumtionen i mer hållbar riktning och de miljöpolitiska förhoppningarna är högt ställda. Författarna framhåller att gröna upphandlingar har begränsade förutsättningar att fungera som effektiva styrmedel i miljöpolitiken. I värsta fall kan de leda till ökad miljöbelastning. Detta beror främst på att de miljöpolitiska ambitionerna motverkas av upphandlingarnas påverkan på privat sektor – t.ex. så ökar de privata konsumenternas köp av konventionella produkter när priset på gröna varor stiger till följd av ökad offentlig efterfrågan. Författarnas centrala slutsats är därför att offentlig upphandling inte ska användas som ett miljöpolitiskt instrument.

Utvinning för allmän vinning – en ESO-rapport om svenska mineralinkomster (2013:9)

Författare: Jesper Roine och Daniel Spiro

Villkoren för gruvbrytning i Sverige är gynnsamma. De skatter och avgifter som tas ut är väsentligt lägre än i andra jämförbara länder. Samtidigt stiger den internationella efterfrågan på mineraler. Nya svenska fyndigheter exploateras. Antalet prospekterande företag ökar och många ser mycket positivt på utvecklingen framöver. I rapporten diskuterar författarna hur staten ska kunna öka sina intäkter utan att nämnvärt försämra förutsättningarna för gruvnäringen. Författarna föreslår även att skatteintäkterna från gruvindustrin samlas i en statlig fond. Fördelen med detta är att frågan om när mineraler ska brytas frikopplas från frågan om när inkomsterna ska omsättas i samhällsnytta. Samtidigt tydliggörs i vilken utsträckning framtida generationer får del av inkomsterna. I ett internationellt perspektiv är Sveriges nuvarande och potentiella mineralinkomster tillräckligt stora för att motivera en fondlösning.

Nattväktarstaten

Verksamma insatser mot brott? En ESO-rapport om orsak och verkan (2015:4)

Författare: Mikael Priks

I rapporten undersöker Mikael Priks hur verksamma skärpta straff eller åtgärder som ökar upptäcktsrisken är mot brottslighet. För att kunna uttala sig om insatsernas effekter är det nödvändigt att de kausala sambanden mellan rättspolitiska åtgärder, t.ex. skärpta straff, och brottslighet utreds. Rapporten fokuserar därför på studier som utnyttjar s.k. naturliga experiment som grund för den empiriska analysen. I rapporten diskuteras vad vi vet om straffens, den polisiära närvaron och övervakningens påverkan på individernas benägenhet att begå brott. Resultaten visar att patrullerande polis i särskilt brottsdrabbade områden, s.k. hot spots, och övervakningskameror på avgränsade platser, såsom i tunnelbanan, har en avskräckande effekt på brottsligheten. Tvärsnittsstudier som jämför olika länder visar att det inte finns något samband mellan fängelsestraff och brottslighet.

Försvarets förutsättningar – en ESO-rapport om erfarenheter från 20 år av försvarsreformer (2011:2)

Författare: Ola Hedin

Under de senaste två decennierna har försvaret förändrats dramatiskt. Arméns insatsförband har minskat och territorialförsvarsförbanden har avvecklats helt. Antalet fartyg och flygplan i insatsorganisationen har minskat och värnplikten i fredstid har avskaffats. Verksamhetens kostnader har inte förändrats lika drastiskt. Under perioden har de minskat med 15 procent i fasta priser (KPI), vilket innebär att utgifterna för kvarvarande verksamhet har ökat kraftigt. Kostnadsökningen kan delvis förklaras av rimliga faktorer, som försök att göra kvarstående förband användbara, ökat deltagande i internationella insatser och förbättrad materiell prestanda. Men det finns också förklaringar som ur ett effektivitetsperspektiv är mer problematiska. Exempelvis att det finns ett stort överskott av yrkesofficerare i förhållande till insatsorganisationens behov.

Polisens prestationer – en ESO-rapport om resultatstyrning och effektivitet (2010:3)

Författare: Jerzy Sarnecki

Av rapporten framgår att styrningen av svensk polis kännetecknas av en brist på systematiska utvärderingar av verksamhetens effektivitet. Genom att underlåta att utvärdera effekter av förändringar i arbetsmetoder får man aldrig veta vad som fungerar och vad som inte fungerar. I rapporten konstateras bl.a. att polisens verksamhetsutveckling bör i större utsträckning än i dag inriktas på att uppnå långsiktig effektivitet, olika organisatoriska lösningar bör övervägas för att överbrygga problemen i utvärderingen och granskningen av polisens verksamhet. Den svenska polisen behöver dessutom inga framtida lokala eller centrala förändringar i polisens organisation, arbetsmetoder, eller teknikanvändning bör påbörjas utan att en utvärdering planeras och genomförs parallellt med förändringsarbetet. Den svenska polisen behöver bättre kunskaper om den polisforskning som bedrivs i andra länder.

En kår på rätt kurs? En ESO-rapport om försvarets framtida kompetensförsörjning (2010:1)

Författare: Karl Ydén och Hans Hasselblad

I rapporten ställer sig författarna en rad frågor om hur kompetensförsörjningen ser ut inom Försvarsmakten. Som ett resultat av utvecklingen sedan 1990-talets början, med svenskt EU-inträde och en ny säkerhetspolitisk inriktning, har variationen i de uppgifter som Försvarsmaktens och officerskåren skall kunna hantera ökat. Kompetenskraven har i många avseenden både breddats och skärpts. Rapporten föreslår en fördjupad utredning av effekter av ett införande av mer varierade utbildningsvägar för officerare, enligt de modeller som tillämpas i en rad industrialiserade länder. Författarna framhåller även att det vore tänkbart att införa ett system där en militär grad snarare kopplades till en befattning än till en individ, på motsvarande sätt som titlarna i den svenska civila statsförvaltningen.

Näringsliv/regleringar

Digitaliseringens dynamik – en ESO-rapport om strukturomvandlingen i svenskt näringsliv (2016:4)

Författare: Fredrik Heyman, Pehr-Johan Norbäck och Lars Persson

I rapporten analyseras den digitaliseringsdrivna strukturomvandlingens effekter på jobb och produktivitet i det svenska näringslivet perioden 1996–2013. Automatiseringen innebär att jobb försvinner, men också att nya jobb skapas när produktiviteten ökar. Arbetsmarknaden har polariserats genom att allt fler arbetar inom hög- och låglöneyrken medan allt färre arbetar inom yrken med mellanlön. Rapporten analyserar bland annat hur utbildning kan skydda mot arbetslöshet – personer med enbart grundskola har en avsevärt högre risk att förlora jobbet jämfört med personer med en akademisk examen. Frågor som behandlas i rapporten är bland annat hur Sverige ska kunna behålla sin position och konkurrenskraft i en alltmer robotiserad plattformsekonomi, på vilka sätt digitaliseringen har påverkat sysselsättning och produktivitet hittills och vilken typ av jobb har störst respektive minst risk att försvinna till följd av automatisering.

En ny giv? En ESO-rapport om regleringen av spelmarknaden (2015:1)

Författare: David Sundén

Den svenska spelmarknaden är i dag strikt reglerad med exklusiva tillstånd för vissa aktörer. Överskottet från spelverksamheten ska komma allmänheten till godo. Samtidigt ökar spelandet över internet via utländska bolag utom räckhåll för det svenska regelverket. En konsekvens av utvecklingen är tydligt försämrade möjligheter för svenska myndigheter att främja ett sunt spelande och fördela överskottet till allmänheten. I rapporten diskuterar David Sundén hur den svenska spelmarknadsregleringen kan ändras för att förbättra kontrollmöjligheterna och trygga en önskad fördelning av överskottet. Rapporten besvarar frågor om vad som händer om dagens reglering inte ändras, hur kontrollen och överskottet påverkas om spelmarknaden öppnas för internationell konkurrens och hur kan och bör spelmarknadsregleringen ändras.

Kapital på krita? En ESO-rapport om företagandets finansiering (2014:4)

Författare: Anders Bornefalk

I teorin kan företag med bra idéer och goda utsikter att lyckas alltid ordna finansiering. Idealbilden av en väl fungerande kapitalmarknad med perfekt information stämmer relativt väl för större, väl genomlysta företag medan nystartade och mindre företag generellt sett har svårare att få tag på kapital. Vid sidan av eget sparande och eventuella kvarhållna vinster är banklån den huvudsakliga kapitalkällan för dessa företag. Bra möjligheter att finansiera företagande är av central betydelse för en god ekonomisk utveckling. Sedan finanskrisen har företagens möjligheter att få banklån försämrats och i ett internationellt perspektiv finns det i Sverige förhållandevis få som har tillräckliga egna besparingar för att kunna starta och driva aktiebolag. I rapporten presenterar författaren de generella slutsatserna att det i Sverige inte tas tillräcklig hänsyn till expansiva små och medelstora företags finansieringsbehov, när skattesystem och kapitalkrav på bankerna utformas, samt att det riskerar att förstärka Sveriges redan ojämna förmögenhetsfördelning.

Utvinning för allmän vinning – en ESO-rapport om svenska mineralinkomster (2013:9)

Presenteras under kategorin *Miljö, energi och naturresurser*.

Bonde söker bidrag – en ESO-rapport om effektiviteten i det svenska landsbygdsprogrammet (2013:6)

Författare: Ewa Rabinowicz

Det svenska landsbygdsprogrammet kostar under nuvarande programperiod 36 miljarder kronor. Hälften betalas av EU och resten av de svenska skattebetalarna. Utvärderingar visar att programmet har små eller omätbara effekter. Det är nu dags för en ny programperiod 2014 – 2020 och programmets inriktning bör då ändras. I rapporten presenteras flera konkreta förslag på förbättringar av landsbygdsprogrammet.

Var skapas jobben? En ESO-rapport om dynamiken i svenskt näringsliv 1990 till 2009 (2013:3)

Författare: Fredrik Heyman, Pehr-Johan Norbäck och Lars Persson

Författarna visar att det skett en mycket stor omsättning av jobb i det svenska näringslivet under de senaste decennierna. De största förändringarna har skett bland de små företagen. Men det betyder inte att det är bland småföretagen som framtidens jobb skapas. Det är därför inte heller motiverat med särskilda åtgärder och stöd riktade till dessa företag. Vilken företagsstorlek som är mest fördelaktig varierar mellan företag, branscher och tidsperioder, och det är väldigt svårt att identifiera vilka branscher och företag som kommer att växa i framtiden. Exempelvis har den tekniska utvecklingen inneburit att stora tillverkningsföretag kunnat utlokalisera delar av sina verksamheter till mindre specialföretag, vilket inneburit att fler har anställts i små och medelstora företag. Författarnas slutsats är att regelverk och institutioner måste vara neutrala mellan olika organisations- och företagsformer för att jobb ska skapas där det är som mest lönsamt. Mångfald i näringslivet är avgörande för en samhällsekonomiskt effektiv strukturomvandling som skapar nya arbetstillfällen.

Pensionssystem

The Pension System in Sweden (2013:7)

Författare: Nicholas Barr

Det svenska pensionssystemet reformerades i bred politisk enighet på 1990-talet. Sedan dess har det varit finansiellt stabilt och haft hög blocköverskridande legitimitet. Nicholas Barr har granskat systemet och konstaterar att det finns utrymme för förbättringar. Författaren betonar att systemet överlag fungerar väl och lyfter fram betydelsen av helhetssyn och långsiktighet i pensionsfrågor. Drastiska förändringar måste undvikas, i synnerhet för de som redan är eller snart blir pensionärer. Förändringarna bör därför genomföras så att den breda politiska enighet som har präglat systemet kan bevaras.

Beskattning av privat pensionssparande (2010:2)

Författare: Åsa-Pia Järliden Bergström, Mårten Palme och Mats Persson

Författarna visar att dagens regelverk för beskattning av privat pensionssparande ger upphov till ett antal problem. Författarna menar att huvuddelen av dessa problem skulle kunna lösas genom att tillämpa samma skatteregler som gäller för kapitalförsäkringar. Det är en paketslösning som i ett slag skulle ge ett enklare, rättvisare och mer lättöverskådligt system för beskattning av pensionssparande i Sverige. En sådan reform skulle dock innebära en rad övergångsproblem som måste utredas vidare. Många tror att den viktigaste skattefavören ligger i att sparandet är avdragsgillt. I rapporten visas dock att den främsta favören beror på att avkastningen på pensionssparande bara beskattas med 15 procent, medan annat sparande beskattas med 30 procent.

Fyra dyra fonder? Om effektiv förvaltning och styrning av AP-fonderna (2009:4)

Författare: Malin Björkmo

I rapporten ifrågasätts uppdelningen av fondförvaltningen på fyra fonder. Är detta ett effektivt sätt att förvalta pensionspengarna på? Finns det möjligheter att uppnå ett bättre resultat för pensionsspararna och pensionärerna? I rapporten diskuteras

även övergripande organisationsfrågor. Bland annat föreslås att man bör se över möjligheten att inrätta buffertfondsförvaltningen som en ny myndighet under riksdagen. I rapporten föreslås även förändringar i styrstrukturen och i fondernas placeringsregler. I korthet ges följande rekommendationer: 1. Inled omgående arbetet med att lägga samman förvaltningen av hela buffertkapitalet i en enda fond. 2. Genomför omgående ett antal förändringar i styrstrukturen. 3. Ta bort begränsningarna för investeringar i onoterade tillgångar och råvaror. 4. Avveckla Sjätte AP-fonden och överför kapitalet till den nya fonden.

Produktivitet

Mer än tur i struktur – en ESO-rapport om kommunal effektivitet (2016:6)

Presenteras under kategorin *Kommuner/kommunal ekonomi*.

Med nya mått mätt – en ESO-rapport om indikationer på produktivtetsutveckling i offentlig sektor (2014:7)

Presenteras under kategorin *Kommuner/kommunal ekonomi*.

Den offentliga sektorn – en antologi om att mäta produktivitet och prestationer (2013:8)

Författare: Magnus Arnek, Mats Bergman, Harald Edquist, Lars Hultkrantz, Sofia Lundberg och Mikael Svensson

Den offentliga sektorn utgör en stor del av den svenska ekonomin. Sektorns produktivitet får därför stor betydelse för landets ekonomiska utveckling. En grundläggande förutsättning för att kunna förstå och förbättra produktiviteten är att den kan mätas. Den forskning som presenteras i antologin visar att det i dag finns stora brister inom detta område. Den centrala slutsatsen från rapporten är att de olika måtten kompletterar varandra samtidigt som det inom alla områden behövs omfattande metodutveckling för att tillförlitligt kunna följa utvecklingen över tiden.

Polisens prestationer – en ESO-rapport om resultatstyrning och effektivitet (2010:3)

Presenteras under kategorin *Nattväktarstaten*.

Sjuk- och arbetslöshetsförsäkringar

Sjukskrivningarnas anatomi – en ESO-rapport om drivkrafterna i sjukförsäkringssystemet (2016:2)

Författare: Pathric Hägglund och Per Johansson

I rapporten diskuteras vad forskningen säger om begrepp som sjukdom, hälsa och arbetsförmåga, sjukfrånvarons utveckling samt drivkrafterna i dagens sjukförsäkring. Rapporten presenterar förslag till förändringar i sjukförsäkringssystemet som kan ge mindre svängningar i sjukfrånvaron över tid. Förslagen fokuserar på åtgärder som stärker drivkrafterna för aktörerna i sjukskrivningsprocessen på ett sådant sätt att individers arbetsförmåga bättre tillvaratas. En borte tidsgräns i sjukförsäkringen ses som central för att uppnå en långsiktigt stabil sjukfrånvaro. Vidare föreslås högre krav på vårdgivare som skriver ut sjukintyg, samt större kostnadsansvar för arbetsgivare i samband med sjukfrånvaro. Rapportförfattarna argumenterar också för en tydligare målstyrning av sjukförsäkringens förvaltning, där riksdagen fattar beslut om ersättningsnivåer och slår fast vad som är en acceptabel nivå för sjukfrånvaron.

Hjälpa eller stjälpa? En ESO-rapport om kontrollfunktionen i arbetslöshetsförsäkringen (2012:6)

Författare: Åsa Olli Segendorf

Arbetslöshetsförsäkringen har en central funktion i samhället. Den är både ett skydd för individen och har stor betydelse för arbetsmarknadens funktionssätt. Arbetsförmedlingen ska säkerställa att kontrollen av utbetald arbetslöshetsersättning fungerar effektivt. Författarens huvudsakliga slutsats är att kontrollen både behöver stärkas och få en annan utformning. Arbetsförmedlingen bör bl.a. ställa krav på egenrapportering av sökta arbeten samtidigt som dagens användning av s.k. anvisningar till lediga arbeten som kontrollmetod avskaffas. Myndighetens förmedlande och stödjande funktion bör också separeras från dess kontrollerande

uppgift. Det måste även bli tydligare vad som är bristande regelefterlevnad och som därmed kan leda till indragen ersättning. Dessa förändringar skulle gynna både individen och samhällsekonomin.

Avtalsbestämda ersättningar, andra kompletterande ersättningar och arbetsutbudet (2011:4)

Presenteras under kategorin *Arbetsmarknad*.

Skatter

Yes box! En ESO-rapport om en ny modell för kapital- och bostadsbeskattning (2017:4)

Författare: Sven-Olof Lodin och Peter Englund

I rapporten presenterar Sven-Olof Lodin en alternativ modell – boxmodellen – för att beskatta kapital och bostäder. Föregångare är en nederländsk modell som introducerades redan 2001. Författaren lyfter fram att boxmodellen minskar problemen på bostadsmarknaden där dagens ”flyttskatt” gör att många inte har råd att flytta. Ytterligare fördelar är att modellen ger ett enklare och mer likvärdigt skattesystem. Boxmodellen innebär att tillgångar och skulder värderas till marknadsvärden och läggs ihop i en ”box”. På nettot av tillgångarna i boxen beräknas en schablonmässig avkastning, vilken sedan beskattas.

Det sker därmed inte någon beskattning vid försäljning av exempelvis bostad eller aktier, skatten tas i stället ut löpande under innehavstiden. I studien förklarar Sven-Olof Lodin varför en boxmodell bör införas i Sverige och beskriver hur en sådan modell kan konstrueras och övergången dit. Vidare beräknas hur skatteintäkterna påverkas, samt fördelningseffekterna av den föreslagna modellen.

Företagandets förutsättningar – en ESO-rapport om den svenska ägarbeskattningen (2014:3)

Författare: Magnus Henrekson och Tino Sanandaji

I rapporten diskuterar författarna om den svenska ägarbeskattningen delvis bygger på felaktiga förutsättningar. Detta mot bakgrunden att svensk ägarbeskattning delvis bygger på att skatter har begränsade effekter på företagande och kapitalbildning. I senare tids forskning framhålls att skatternas utformning har större betydelse. Rapporten adresserar även frågor kring om vad som kan göras för att stärka incitamenten att driva och utveckla företag samt vilka effekter som uppstår när investeringar finansieras med eget respektive lånat kapital.

3:12-Corporations in Sweden: The Effects of the 2006 Tax Reform on Investments, Job Creation and Business Start-ups (2014:2)

Författare: Annette Alstadsæter, Martin Jacob och Altin Vejsiu

I denna rapport studeras de potentiellt positiva effekterna av 3:12-reformen. Den tudelade inkomstbeskattning som infördes med skattereformen 1991 innebär att inkomster från kapital och arbete beskattas olika. Samtidigt skapades de s.k. 3:12-reglerna för att hindra småföretagare att omvandla högt beskattade arbetsinkomster till kapitalinkomster med relativt låg skatt. Reglerna blev mycket omdiskuterade och 2006 mjukades de upp så att en större del av inkomsten kunde beskattas som kapitalinkomst. Förändringarna förväntades stimulera entreprenörskap och tillväxt.

Under perioden 2008 till 2011 gjordes fler regeländringar för att ytterligare främja småföretagandet. I rapporten förs en djupare diskussion om reformen har skapat nya aktiva företag, om investeringsviljan påverkats, samt i vilken utsträckning nya jobb har skapats.

Income Shifting in Sweden. An empirical evaluation of the 3:12 rules (2012:4)

Författare: Annette Alstadsæter och Martin Jacob

Vid skattereformen 1991 införde Sverige en tudelad inkomstbeskattning där inkomster från kapital beskattas annorlunda än inkomster av arbete och transfereringar. Beskattningsmodellen kombinerar progressiv beskattning av arbets- och transfereringsinkomster med en relativt låg proportionell skatt på kapitalinkomster. Denna modell har flera fördelar, men medför också potentiella problem. Akilleshälen är beskattning av fåmansföretag där ägarna i viss mån kan välja hur inkomsten fördelas mellan egen lön och vinst. Möjligheten för företagarna att klassificera sina inkomster regleras av 3:12-reglerna. Hur dessa regler bäst kan utformas har debatterats sedan skattereformen. År 2006 ökades möjligheten att ta ut en större del av inkomsten som kapitalinkomst. Syftet var bl.a. att skapa bättre förutsättningar för entreprenörskap.

Swedish Tax Policy: Recent Trends and Future Challenges (2010:4)

Författare: Peter Birch Sørensen

Rapporten innehåller en kritisk genomgång av det svenska skattesystemet, tjugo år efter den stora skattereformen 1991. I studien visas hur avvikelser från reformens principer om neutralitet och likformighet har skapat betydande förluster i ekonomisk effektivitet. Mot den bakgrunden föreslås en reformering av skattesystemet som förbättrar den ekonomiska effektiviteten och på sikt beräknas öka skatteintäkterna med mer än 30 miljarder kronor per år (motsvarande ungefär 1 procent av BNP), utan att de genomsnittliga skattesatserna behöver höjas. Författaren bedömer att reformen inte skulle få någon större effekt på inkomstfördelningen. En övergång till större enhetlighet och neutralitet i beskattningen breddar skatteunderlaget vilket ger ytterligare inkomster för den offentliga sektorn. Om det finns behov av att kompensera vissa grupper efter skatteändringen, kan en del av dessa extra intäkter riktas till dem. Generellt kan sägas att ett skattesystem med ett brett beskattningsunderlag - som kan ta in avsevärda intäkter med en låg förlust i termer av ekonomisk effektivitet - är ett bra sätt att skydda välfärdsstaten.

Beskattning av privat pensionssparande (2010:2)

Presenteras under kategorin *Pensionssystem*.

Transporter

Investeringar in blanco? En ESO-rapport om behovet av infrastruktur (2013:5)

Författare: Runar Brännlund, Jan-Eric Nilsson, Gro Holst Volden, Lars Hultkrantz, Urban Karlström, Johan Nyström, Jan Owen Jansson och Anders Vredin

Under vintern 2009/10 lamslogs delar av järnvägstrafiken i Sverige till följd av kyla och snökaos. Sedan dess har debattens vågor svallat höga och behoven av satsningar på transportinfrastruktur diskuterats flitigt. I dag tycks konsensus vara att de svenska vägarna och järnvägarna är eftersatta och behöver upprustning. Diskussionerna handlar nu mest om hur stora investeringar som behövs. Bedömningarna av behovens omfattning uppvisar emellertid en stor variation. Men vilka underlag finns egentligen för de olika bedömningarna av investeringsbehoven? Finns det en växande infrastrukturens skuld? I rapporterna presenteras konkreta förslag för bättre bedömningar av investeringsbehoven och alternativa finansieringsformer.

Transportinfrastrukturens framtida organisering och finansiering (2013:4)

Författare: Björn Hasselgren

De årliga investeringarna i vägar och järnvägar uppgår i Sverige till ca en procent av BNP. Om dessa satsningar ska vara större, mindre eller oförändrade är en fråga som ofta diskuteras. En relaterad frågeställning är vem som ska ansvara för investeringarna. Staten har sedan länge en dominerande roll inom infrastrukturen på transportområdet och ett betydande statligt engagemang tas ofta för givet. Men frågan är vilken roll staten bör ha vid investeringar i transportinfrastruktur och om det är motiverat att involvera privat sektor i högre grad än vad som sker i dag.

Samhällsekonomin på spåret – en ESO-rapport om att räkna på tunnelbanan (2012:5)

Författare: Maria Börjesson, Daniel Jonsson och Mattias Lundberg

Mot bakgrund av ett tunnelbanenät i Stockholm som länge var oförändrat presenterar rapporten den första samhällsekonomiska analysen av Stockholms tunnelbana. Analysen visar att även med försiktiga antaganden blir nyttan av tunnelbanan minst fem gånger så stor som kostnaden när dagens analysmetod används på 1950 års beslutssituation. Tunnelbanans sträckning har glesat ut i Stockholm, vilket i sin tur bidragit till mer bilresande och mindre gång- och cykeltrafik. En utbyggd tunnelbana längre ut i regionen kan motverka förtätad bebyggelse. Största delen av nyttan av ny infrastruktur hamnar i slutändan hos markägare och skattebetalare i den region där den byggs. Statlig finansiering av regional infrastruktur innebär därför nästan alltid ett nettobidrag till regionen från skattebetalare i andra regioner.

Kollektivtrafik utan styrning (2011:6)

Författare: Jan-Eric Nilsson

2012 öppnas marknaden för kollektivtrafiken för kommersiella aktörer. I rapporten analyseras hur kollektivtrafiken bör styras givet de utmaningar som följer av detta. Författaren pekar på flera omständigheter som leder till bristande effektivitet – bl.a. felaktiga upphandlingar, detaljregleringar och begränsade möjligheter för utförarna att påverka verksamheten. I rapporten presenteras ett antal förslag på konkreta åtgärder för att förbättra kollektivtrafikens effektivitet.

Utbildning och forskning

Ankomst och härkomst – en ESO-rapport om skolresultat och bakgrund (2017:3)

Författare: Hans Grönqvist och Susan Niknami

Sverige har de senaste åren tagit emot ett rekordstort antal flyktingbarn, många i åldrarna 13 till 17 år. Eftersom en slutförd gymnasieutbildning är en nyckel till arbete för ungdomar i Sverige är det viktigt att även nyanlända ungdomar klarar

skolan bra. I rapporten undersöker författarna skillnaderna i studieresultat, det så kallade studiegapet, mellan inrikes och utrikes födda elever. Författarna finner att gapet har ökat stadigt sedan slutet av 1980-talet, och mest markant runt 2008. Genom att studera samma elever både i årskurs 6 och 9 visar författarna att kunskapsskillnaderna åtminstone minskar med tiden i skolan. Mest avgörande för studiegapets storlek är föräldrarnas socioekonomiska situation. Om inrikes och utrikes födda elever hade haft föräldrar med liknande socioekonomisk bakgrund och bott i samma bostadsområde hade nästan hela skillnaden försvunnit. För att minska gapet mellan inrikes och utrikes födda barn behövs därför insatser som riktar sig både till de utrikes födda eleverna och till deras föräldrar.

När skolan själv får välja – en ESO-rapport om friskolornas etableringsmönster (2016:3)

Författare: Nikolay Angelov och Karin Edmark

I rapporten analyseras vilka faktorer som varit viktiga för valet av etableringsställe för fristående grundskolor mellan 1988 och 2009. En återkommande fråga i skoldebatten är om friskolor leder till elevsortering och ökad segregering. Mindre uppmärksammas är frågan om det i så fall beror på att friskolor etableras i vissa typer av områden eller om områdena förändras till följd av friskolornas etablering. Rapporten konstaterar att friskolor oftare etableras i områden med många högutbildade – men också i invandratäta områden. I kommuner som styrs av en vänstermajoritet etableras färre friskolor jämfört med i andra kommuner. Rapporten visar också att förväntan om höga intäkter och låga lokalkostnader tycks spela roll när icke-vinstsyftande friskolor väljer var de ska etablera sig. För de vinstsyftande skolorna verkar däremot de ekonomiska förutsättningarna inte påverka etableringen. För att med större säkerhet kunna säga något om hur kommunernas ersättning till friskolorna påverkar var nya friskolor etableras behövs bättre data. Det är en brist att denna information saknas i Sverige, ett land med världens kanske mest långtgående skolpengssystem.

Forskning och innovation – statens styrning av högskolans samverkan och nyttiggörande (2012:8)

Författare: Jan Lidhard och Ulf Petrusson

Staten satsar stora resurser på forskning och har höga förväntningar på att högskolesektorn ska leverera samhällsnyttiga resultat. Sverige är ett av de länder som i relation till BNP avsätter mest resurser för forskning och utveckling. Samtidigt finns kritiker som menar att satsningarna inte ger tillräcklig utväxling i samhällsnytta. I rapporten lämnas förslag på åtgärder för att högskolesektorn ska kunna skapa större samhällsnytta av forskningens resultat.

Lärda för livet? En ESO-rapport om effektivitet i svensk högskoleutbildning (2012:7)

Författare: Per Sonnerby

Under de senaste decennierna har antalet högskolestudenter mer än fördubblats. En bidragande orsak tycks vara att fler med sämre förkunskaper studerar färre timmar under fler år. Konsekvensen är betydande kostnader för samhället, och för studenterna. Samtidigt hörs röster som menar att högskolan inte förbereder studenterna tillräckligt väl för arbetslivet. I rapporten presenteras konkreta förslag för att öka högskolans effektivitet. Bland annat föreslås att studietakten ska höjas, kandidatexamen och tre års normalstudietid ska vara normen, masterprogrammen ska dimensioneras efter tydliga behov på arbetsmarknaden eller för forskarutbildning.

Den akademiska frågan – en ESO-rapport om frihet i den högre skolan (2012:3)

Författare: Henrik Berggren

Den ekonomiska utvecklingen är beroende av ständigt förbättrad kunskap och den akademiska friheten lyfts ofta fram som en förutsättning för kunskapsbyggandet. Högskolorna är därför föremål för ett stort samhälleligt intresse. Komplikationer och intressekonflikter uppstår om intresset från samhället påverkar den akademiska friheten i fel riktning. Författarens huvudslutsatser är att en fortsatt rörelse mot ökad självständighet kan vara både önskvärd och nödvändig för några

universitet och högskolor. Detta förutsätter dock ett starkt statligt ansvar för institutionernas ekonomiska och konstitutionella frihet. Dessutom krävs en alternativ lösning för det flertal lärosäten som vare sig kan eller bör stärka sin autonomi. En central slutsats är också att universitetslärarnas ställning måste stärkas genom ett antal olika insatser som t.ex. gemensamma karriärplaner för disputerade forskare som har en jämn fördelning mellan undervisning och forskning. Kopplat till detta ska finnas en individuell rätt till betald egen forskning under längre sammanhållande perioder.

En god start – en ESO-rapport om tidigt stöd i skolan (2012:2)

Författare: Camilo von Greiff, Anna Sjögren och Ing-Marie Wieselgren

Författarna föreslår i rapporten ett antal förändringar för att förbättra möjligheterna att identifiera och hjälpa barn i tid. Barn från utsatta miljöer och barn med inlärningssvårigheter, beteendeproblematik eller psykisk ohälsa har ofta svårt att klara skolan. Hur ska dessa barn kunna identifieras och stödjas tidigt i livet? Under vilka omständigheter är det möjligt och lämpligt att försöka göra det? Att svenska grundskolelevers prestationer försämrats, att andelen som klarar gymnasiet minskar, att vi får fler unga i aktivitetsersättning och att den psykiska ohälsan bland unga ökar, kan delvis bero på att insatser inte vidtas i tid.

Att lära av de bästa – en ESO-rapport om svensk skola i ett internationellt forskningsperspektiv (2011:8)

Författare: Johannes Åman

Johannes Åmans rapport behandlar de senaste decenniernas svenska skolpolitik. Rapporten tar sin utgångspunkt i internationell forskning och sätter in den svenska skolans utmaningar i ett större sammanhang. Under senare år har det förts en livlig debatt om den svenska skolan. Bakgrunden är bl.a. undersökningar där skolbarns resultat i olika länder jämförs. Att döma av dessa undersökningar tappar Sverige mark, och den nedåtgående trenden fortsätter. Författarens huvudslutsats är att mycket av det som diskuterats i den offentliga debatten, som resurser, fristående skolor, rätt att välja skola, kommunalisering och förändringar av kursplaner och betygssystem inte är det som är mest betydelsefullt för elevernas utveckling och resultat. Den viktigaste faktorn som påverkar elevernas skolprestationer är i stället undervisningen, och att det är lärarna och deras sätt att undervisa som betyder

mest för elevernas resultat. Att höja kvaliteten på undervisningen är därför huvudinriktningen för att kunna återta positionen som en ledande skoloration.

En kår i kläm – läraryrket mellan professionella ideal och statliga reformideologier (2009:6)

Författare: Niklas Stenlås

I rapporten studerar Niklas Stenlås hur läraryrket har påverkats av de senaste 20 årens reformer på skolområdet. Författarens utgångspunkt är att en skicklig och entusiastisk lärarkår är central för att skolan ska fungera väl. Huvudslutsatsen av den litteraturöversikt som presenteras är att reformerna har haft effekter som bidragit till att försvaga lärarkårens professionella ställning. Det har bl.a. skett genom att lärarnas möjligheter att själva definiera arbetsformer och innehåll i yrket har begränsats. Därigenom har utrymmet för en professionell lärarkår minskat. När reformer genomförs på skolans område är det, enligt författaren, viktigt att ta hänsyn till konsekvenserna för lärarkårens professionella ställning. Vidare betonas behovet av att häva den könsmässigt skeva rekryteringen till lärarutbildningen och av att öka antalet akademiskt inriktade studenter. En återgång till en akademisk, ämnesinriktad lärarutbildning anses nödvändig.

Lika skola med olika resurser? En ESO-rapport om likvärdighet och resursfördelning (2009:5)

Författare: Camilo von Greiff

I rapporten presenterar Camilo von Greiff slutsatsen att likvärdigheten i skolan har minskat över tiden. Spridningen i studieresultat har ökat, både mellan olika elevgrupper och mellan olika skolor och kommuner. Författaren menar vidare att resurser och deras fördelning har en stor betydelse för elevers studieprestationer. Mot denna bakgrund föreslås att kommunernas skyldigheter att nå nationellt uppsatta mål för verksamheten ska stramas upp. Författaren anser att begreppet likvärdighet i skollagen bör förtydligas och att Skolinspektionen tydligare ska granska efterlevnaden av likvärdighetsmålet. För att möjliggöra bättre utvärdering av skolan föreslås att mer och bättre data över elevprestationer tas fram och att man utför tidigare tester av barnen, redan i förskolan. Förutsättningar för en bättre resursfördelning ska skapa möjligheter för ökad likvärdighet.

Övrigt

Dags för omprövning – en ESO-rapport om styrning av offentlig verksamhet (2017:1)

Författare: Per Molander

Rapporten presenterar och diskuterar erfarenheter av de senaste decenniernas reformer inom offentlig sektor. Sverige har, mer än de flesta andra länder, genomfört privatiseringar av verksamheter som tidigare drivits i offentlig regi. Likaså har traditionellt offentliga verksamheter anammat styrningsidéer inspirerade av näringslivet, så kallad new public management (NPM). På ett övergripande plan diskuterar rapporten hur gränsen mellan offentligt och privat bör dras. Särskilt beskrivs den offentliga sektorns särdrag i förhållande till den privata sektorn. Rapporten innehåller en fördjupad diskussion om vilka effekterna blivit av privatiseringarna inom områdena utbildning, hälso- och sjukvård samt socialförsäkring. Författaren menar att resultaten är blandade, men att de förväntade effekterna – höjd effektivitet, bättre kvalitet och sänkta totala utgifter – ofta har uteblivit. De genomförda reformerna bör därför omprövas. Rapporten diskuterar även alternativa vägar till bättre styrning samt vilken roll resultatstyrning, utvärdering och analysmyndigheter kan spela i sammanhanget.

När det rätta blir det lätta– en ESO-rapport om "nudging" (2016:7)

Författare: Francisca Ramsberg

I rapporten diskuterar Francisca Ramsberg förutsättningarna för att använda beteendeinsatser – så kallad nudging – i politiken. Flera länder, däribland Storbritannien, USA och Nederländerna, utnyttjar insikter från beteendevetenskap när olika åtgärder utformas. Tanken är att få individer att fatta bättre beslut utan att handlingsfriheten för den skull inskränks. Små förändringar i människors valsituationer kan på så sätt göra det lättare att nå politiska mål. I rapporten diskuteras för- och motargument till att tillämpa beteendeinsatser i politiken. Frågan om huruvida Sverige bör använda beteendeinsatser oftare och mer systematiskt, genom att exempelvis måla gröna fotsteg fram till soptunnorna eller skicka uppmuntrande SMS till komvuxdeltagare, diskuteras. Om insatserna

tillämpas på ett godtyckligt sätt är risken att de förlorar i legitimitet, varför rapporten föreslår ett ramverk som ska kunna fungera som en vägledning för var beteendeinsatser kan tillämpas.

Hållbara beräkningar – en ESO-rapport om att bedöma den offentliga sektorns finansiella hållbarhet (2014:6)

Författare: Thomas Pettersson och David Sundén

Bedömningar av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet är viktiga underlag för den ekonomiska politiken och har stor betydelse för hur vi utformar våra välfärds- och skattesystem. I rapporten framhålls två generella problem med de bedömningar som görs i dag. För det första har vissa centrala antaganden svag empirisk förankring. För det andra tas inte tillräcklig hänsyn till effekterna av redan beslutade reformer. Beräkningarna utgår ofta från att dagens beteende består långt in i framtiden trots att det troligtvis ändras som en följd av reformerna. Bedömningarna av den finansiella hållbarheten ändras drastiskt om hänsyn tas till både rimliga och förväntade förändringar inom olika områden. I rapporten åskådliggörs problemen i tre fallstudier: antal ersatta inom sjuk- och aktivitetsersättningen; framtida utbildningsnivåer; förbättrad hälsa hos den äldre befolkningen.

Svängdörr i staten – en ESO-rapport om när politiker och tjänstemän byter sida (2012:1)

Författare: Eva Lindström och Niklas Bruun

Under de senaste decennierna har kontaktytorna mellan offentlig och privat sektor utökats. Detta ökar riskerna för intressekonflikter när inflytelserika befattningshavare rör sig mellan offentlig och privat sektor. Politiker och tjänstemän som frestas att ta ovidkommande hänsyn i beslutsfattandet kan skada de intressen de förväntas företräda. Enbart misstanken om att de skulle utnyttja sina positioner eller unika kunskaper för egen vinning skadar förtroendet för det allmänna. I rapporten diskuteras hur dessa risker hanteras i Sverige och i andra länder. Författarna konstaterar att Sverige - till skillnad mot flertalet andra OECD-länder - saknar regler för att hantera intressekonflikter vid sidbyten.

UD i en ny sits – organisation, ledning och styrning i en global värld (2011:1)

Författare: Richard Murray

I rapporten diskuteras hur utrikesförvaltningen bör bemannas, organiseras och styras för att på bästa sätt främja svenska intressen i en globaliserad värld. Diplomatin förutsättningar har förändrats radikalt under de senaste decennierna. Den globala integrationen har på många områden gått mycket snabbt och Sverige har blivit medlem i EU. Utrikesförvaltningens organisation och styrning har dock inte förändrats i någon större utsträckning. Det finns i dag fler svenska diplomater på UD i Stockholm än ute i världen. Därmed finns också uppenbara skäl att diskutera förvaltningens effektivitet.

Enkelt och effektivt – en ESO-rapport om grundtrygghet i välfärdssystemen (2010:8)

Författare: Thomas Pettersson och Edward Palmer

I rapporten analyseras samhällets ekonomiska stöd till de som är i störst behov av hjälp – det s.k. grundskyddet. Författarna identifierar tre olika brister i grundskyddets nuvarande utformning: krångliga regler gör bidragen svårbegripliga, flera förmåner gynnar boende framför andra behov som t.ex. tandvård eller hälsa samt att förmånerna är behovsprövade vilket gör dem träffsäkra, men det kan också medföra att arbete inte alls lönar sig. Den som inte kan påverka sin ekonomi med arbete riskerar att fastna i bidragsberoende. Grundskyddet blir därigenom en fattigdomsfälla. Analysen utmynnar i ett antal förslag till åtgärder för de som får socialbidrag, andra utsatta i aktiv ålder och pensionärer.

Regelverk och praxis i offentlig upphandling (2009:2)

Författare: Per Molander

De inköp som varje år görs av offentliga instanser summerar till stora belopp. I Sverige uppskattas de upphandlingspliktiga inköpen uppgå till omkring 500 miljarder kronor. Målet för det omfattande regelverk som styr denna upphandling är konkurrenssyftande till effektivitet, dvs. bästa möjliga utnyttjande av offentliga medel. Författaren har granskat regelverk och praxis inom området. Rapporten

innehåller konkreta rekommendationer till förbättringar av regelverket vad gäller gränsvärden, utvärderingsgrunder och rättsmedel. Rapporten innehåller också ett antal konkreta rekommendationer till stöd för upphandlande instanser då det gäller utformningen av upphandlingsprocesser och val av utvärderingskriterier.

Den långsiktiga finansieringen – välfärdspolitikens klimatfråga? (2009:1)

Författare: Per Borg

I rapporten beskrivs en osäker framtid för den offentliga välfärdsstaten. Oförändrad politik och oförändrat skatteuttag möjliggör inte någon förbättring av den offentliga vården, skolan och omsorgen. Det leder till en ökande spänning mellan medborgarnas efterfrågan och ett begränsat offentligt utbud. Det riskerar i sin tur att driva fram en okontrollerad utveckling av privat finansiering, vilket kan underminera grundläggande principer för välfärdsstaten. I rapporten dras slutsatsen att konsumtionen av välfärdstjänster måste tillåtas öka i samma takt som ekonomin växer. Politiken måste därmed inriktas på att öka skatteinkomsterna, tex. genom att flera arbetar längre. Vidare måste produktionen av välfärdstjänster effektiviseras. Men den ökande efterfrågan kommer enbart att kunna klaras till hälften, därför måste även privat finansiering tillåtas - och i vissa fall uppmuntras. Privat finansiering bör dock begränsas till områden där det inte riskerar att komma i konflikt med grundläggande värderingar för en välfärdsstat.

Seminarier som inte byggt på en rapport

Efter PISA och TIMSS – hur går vi vidare? (2017)

Medverkande: Matilda Ankargren, Petter Brobacke, Robert Clark, Jan-Eric Gustafsson, Magnus Henrekson, Helena Holmlund, Malin Ideland, Anders Jakobsson, Torkel Klingberg, Per Kornhall, Leif Lewin, Kristiina Volmari

Svenska elevers kunskaper har fallit under lång tid både i absoluta tal och jämfört med andra länders resultat. Men nu kan trenden ha brutits – åtminstone om man ska tro på resultaten från senaste PISA- och TIMSS-undersökningarna. Hur ska vi tolka mätningarna? Kan vi andas ut – eller finns mycket kvar att göra innan

regeringens mål om ”en jämlik kunskapsskola” är inom räckhåll? Vad behöver den svenska skolan för att lyfta sina resultat?

Seminarieriet går att se på ESO:s hemsida eso.expertgrupp.se under fliken ”Seminarier”.

Samtal om forskningspolitiken (2016)

Medverkande: Shirin Ahlbäck Öberg, Stefan Bengtsson, Mats Benner, Agneta Bladh, Kåre Bremer, Robert Erikson, Per Krusell, Lisbeth Larsson, Christina Moberg.

Svensk forskning förväntas vara i nivå med den bästa runt om i världen. Hur når vi detta mål bäst? Inför den senaste forskningspropositionen bjuder ESO in ett antal forskare och experter i syfte diskutera hur offentlig politik bäst gynnar en framgångsrik svensk forskning. Under samtalet behandlats bland annat frågorna om hur forskningen ska styras och finansieras. Även frågan om hur universitetens prestationer ska utvärderas diskuteras.

Seminarieriet går att se på ESO:s hemsida eso.expertgrupp.se under fliken ”Seminarier”.

2010-talets viktigaste frågor (2011)

Medverkande: Eva Samakovlis, Svante Axelsson, Ilija Batljan, Joakim Palme, Anna Ekström, Sixten Korkman, Anna Pettersson Westerberg, Jan Eric Gustafsson, Jan Eric Nilsson, Oskar Nordström Skans, Peter Fredriksson, Kristina Alexanderson

På seminariet diskuteras vilka politiska frågor som blir viktigast under mandatperioden – och resten av 2010-talet. Bland annat diskuteras hur den demografiska utvecklingens utmaningar för vård och omsorg ska mötas. Deltagarna får ge sin bild av hur arbetsmarknadspolitiken ska bidra till högre sysselsättning och tillväxt, hur socialförsäkringarna behöver utvecklas och hur klimatpolitiken samt trafiken och transportererna ska bli mer effektiv. Slutligen behandlas frågan om huruvida en ny fattigdom håller på att växa fram och vilka reformer som behövs inom utbildningspolitiken.

Seminarieriet har i efterhand dokumenterats i rapporten ”Rapport från ett ESO-seminarium – decenniets framtidsfrågor” (2011:9).